

нормативно-правової бази двосторонніх відносин США та Росії саме на зламі двох століть, коли світ опинився перед новими загрозами та вибором якісно нового виміру міжнародних відносин, нових світових лідерів та їх угруповань. Адже зміни в світі, які відбулися, виявилися на стільки значними, що можна було говорити про початок нового періоду міжнародних відносин [12, с. 21]. Численні проблеми, які постали перед гравцями міжнародних відносин, вимагали вирішення, і було особливо важливим поставити на пріоритетне місце розв'язання проблем саме мирними методами, шляхом толерантного співробітництва та погодженої взаємодії.

Отже, можна стверджувати, що основоположними документами, які визначали основні закономірності та тенденції американсько-російських відносин на новому історичному етапі, на який держави вийшли після розпаду Радянського Союзу та припинення „холодної війни”, були наступні: Кемп-Девідська декларація 1992 року, Хартія російсько-американського партнерства і дружби 1992 року, Ванкуверська декларація 1993 року і Московська декларація 1994 року. Загалом, двосторонні відносини між США та Росією регулюються широкою нормативно-правовою базою, яка забезпечує співробітництво держав у різних сферах. В американській політиці стосовно Росії офіційно декларувалися наступні взаємопов'язані цілі: підтримка демократичних перетворень в Росії і, відповідно, трансформації її політичних, економічних та соціальних інститутів, забезпечення безпеки США за рахунок скорочення арсеналів ядерного озброєння, накопиченого під час „холодної війни”, недопущення розповсюдження зброї масового ураження та технологій її виробництва. Нормативно-правова база американсько-російських двосторонніх відносин була покликана оформити їх у форматі взаємної довіри, поваги, а також обопільному визнання національних інтересів один одного.

Джерела та література:

1. Ванкуверська декларація // Дипломатический вестник. – 1993. – № 7-8. – С. 18-19; 2. Декларация о стратегических рамках российско-американских отношений. – Режим доступа: http://www.kremlin.ru/interdocs/2008/04/06/1310_163171.shtml; 3. Кэмп-Дэвидская декларация Президента Буша и Президента Ельцина о новых отношениях. 1 февраля 1992 года // Дипломатический вестник. – 1992. – № 4-5,

29 февраля-15 марта. – Спецвыпуск. – С. 12; 4. Московская декларация // Дипломатический вестник. – 1994. – №3-4. – С. 12-14; 5. Московская декларация о новых стратегических отношениях между Российской Федерацией и Соединенными Штатами Америки. – Режим доступа: <http://www.kremlin.ru/text/docs/2002/05/84410.shtml>; 6. Совместное российско-американское заявление „Инициатива по сотрудничеству в области стратегической стабильности”. – Дипломатический вестник. – 2000. – № 10. – С. 16-18; 7. Хартия российско-американского партнерства и дружбы // Дипломатический вестник. – 1992. – № 13-14. – С. 7-11; 8. Батюк В. Комиссия Гор-Черномырдин: рождение, жизнь, смерть... воскресение? // Pro et Contra. – Т. 5. – №2. – весна 2000. – С. 40-53; 9. Кортунов С. Российско-американское партнерство и вызовы XXI в. Шанс на начало нового диалога существует // Международная жизнь. – 2002. – № 4. – С. 67-87; 10. Кременюк В. Две модели отношений США с окружающим миром: „заботливый отец” или „суровый шериф”? // США-Канада: экономика, политика, культура. – 2004. – № 11. – С. 3-14; 11. Рогов С. Новый этап в российско-американских отношениях // США-Канада: экономика, политика, культура. – 2001. – № 12. – С. 21; 12. Рогов С. Россия и США: партнерство или новое отчуждение // Международная жизнь. – 1995. – № 7. – С. 5-14.

Nadiia Bureiko

The US Foreign Policy towards the Russian Federation: Legal Ensuring of Relations

The author makes an attempt to analyze a legal basis of bilateral relations of the United States of America and the Russian Federation, examine the main general theses of documents and deduce their influence on development and intensification of the American-Russian cooperation in different spheres. Much attention is paid to the process of a legal basis formation which is to promote corresponding conditions for development of partnership dialogue between the USA and Russia on different levels. First of all, this partnership was declared in such bilateral documents as the Camp David Accord, the Charter of Russian-American Partnership and Friendship, the Vancouver Declaration and the Moscow Declaration.

Key words: American-Russian relations, legal basis, course of foreign policy, cooperation, partnership, bilateral documents, “cold war”, declaration, charter, international relations.

© Вікторія Воссіна
(м. Київ)

ПРИНЦИПИ ДИПЛОМАТІЇ СВЯТОГО ПРЕСТОЛУ (ПОНТИФІКАТ ПАПИ ІВАНА ПАВЛА ІІ)

Папа Іван Павло ІІ упродовж свого понтифікату величезною мірою посилив вплив дипломатії Святого Престолу на глобальну політику й міжнародні відносини. Стаття присвячена дослідженню аналізу принципів дипломатії Святого Престолу, які набули розвитку за понтифікату Івана Павла ІІ. Згідно з цими принципами дипломатія папська дипломатія повинна

мати у своєму центрі людину, її гідність і права: на життя – на всіх етапах його розвитку, на свободу виразу релігії, совісті – у всіх вимірах цих свобод, які не можуть бути зведеними до свободи культової діяльності, нарешті, право бути у центрі соціального, економічного, політичного, життя. Отже у статті було детально розглянуто основні 5 принципів на

присутності яких у дипломатії Святого Престолу наполягав Іван Павло II.

Ключові слова: дипломатія Святого Престолу, глобальна політика, міжнародні відносини, релігійна свобода, захист світу, справедливі і несправедливі війни, демократія, міжнародне право, гідність і права людини, дипломатичний інструментарій.

Те, що папа Іван Павло II (понтіфікат 1978-2005) є одним з найвизначніших дипломатів, причому не лише своєї доби, сучасники усвідомлювали вже за його життя. Ще 1998 р. у Ватикані відбувся спеціальний симпозиум, присвячений дослідженню 20-річної папської дипломатичної активності упродовж його понтифікату [24]. Через 14 енциклік, 1165 генеральних аудієнцій, на яких побувало 17,7 млн. осіб, багаточисельні закордонні візити (104 апостольські поїздки до 129 країн за межами Італії), регулярні послання й звернення до представників дипломатичного корпусу, переговори з главами держав та урядів (ним було проведено 738 аудієнцій з главами держав і 246 – з главами урядів), виступи у міжнародних організаціях, посередництві у врегулюванні міждержавних конфліктів папа Іван Павло II упродовж 26,5 років свого понтифікату величезною мірою посилив вплив дипломатії Святого Престолу на глобальну політику й міжнародні відносини. Природно, дипломатичний інструментарій (почасти, - хоча не повністю – традиційний для папської дипломатії), до якого вдався Іван Павло II, майстерність та інтенсивність його використання (безпрецедентна в історії Католицької церкви), були вкорінені у вчення Церкви та спиралися на принципи, що були вироблені значною мірою за особистої участі понтифіка. Поза сумнівом, під час свого понтифікату папа Іван Павло II мав у своєму розпорядженні визначних дипломатів зі світовим ім'ям. Це, передовсім, один з головних ініціаторів так званої „нової“ Східної політики Католицької церкви державний секретар Ватикану кардинал Агостіньо Казароллі (1914-1998) [17, р.48-49]; його наступник кардинал Анжело Содано (нар. 1927), який обіймав цю посаду з 1990 до 2006 рр.; один з найбільш значущих архітекторів екуменічної політики Католицької церкви після II Ватиканського Собору кардинал Йоханнес Вільбрандс (1909- 2006); кар'єрний дипломат, який виконував спеціальні місії у Ірландії, на Тайвані, у Бангладеш, Нідерландах, а у 1989-2001 рр. – президент Папської Ради зі сприяння християнській єдності кардинал Едвард Ідріс Кассіді (нар.1924); президент Папської Ради зі сприяння миру й справедливості (1984-1998) кардинал Роджер Етчегерей (нар.1922), який виконував найбільш складні дипломатичні місії у Китаї, Індонезії, Росії, Іраку, на Кубі, у тому числі – вів переговори з Ф.Кастро і Саддамом Хусейном; перший апостольський пронуцій у США архієпископ (з 1991 р. – кардинал і префект Конгрегації Католицької освіти) Піо Лачі (1922-2009); речник Ватикану Йоакін Наварро-Валлс (нар.1936), який дуже часто виконував сучасні дипломатичні місії (як-от, на чолі ватиканських

делегацій на конференціях ООН з народонаселення у Каїрі, 1994, соціального розвитку в Копенгагені, 1995, зі становища жінок у Пекіні, 1995 та ін.); префект Конгрегації евангелізації народів з 1985 до 2001 рр. Йозеф Томко (нар.1924) та інші.

Але, у кожному разі, навіть за наявності вищою мірою досвідчених дипломатичних кадрів, у структурі дипломатії Святого Престолу верховному понтифікові належить виняткове, нічим й ніким не оскаржене місце і необмежене право конструювання як загальних стратегічних принципів, так і вибору тактики.

Згідно з принципами, які набули розвитку за Івана Павла II, дипломатія Святого Престолу повинна мати у своєму центрі людину, її гідність і права: на життя – на всіх етапах його розвитку, на свободу виразу, релігії, совісті у всіх вимірах цих свобод, які не можуть бути зведеними до свободи культової діяльності, нарешті, права бути у центрі соціального, економічного й політичного життя. Вже у самій першій своїй зустрічі з представниками дипломатичного корпусу, акредитованими при Святому Престолі, папа наголошує, що релігійна свобода є тестом на те, наскільки справедливим є те чи інше суспільство. Так само, в перший рік свого понтифікату, у посланні з нагоди 13-ої річниці Всесвітньої Декларації прав людини, Іван Павло II підкреслює, що „свобода релігії для кожного і для всіх людей має поважатися всіма і всюди” [9, р.188]. Ця ж тема звучить у його посланні до Дня Миру 1 січня 1979 р. та у посланні до дипломатичного корпусу 12 січня 1979 р. [29, р.123] Папа підкреслює, що визнання релігійної свободи – це обов'язок влади і через таке визнання влада сприяє розвитку духу миру на найглибшому рівні людських сердець [2, с.87]. Це було найбільш беззастережне обстоювання релігійної свободи і релігійних прав людини за весь час, що минув від ухвалення II Ватиканським Собором Декларації „Dignitatis Humanae”. У своїй першій енцикліці (1979 р.) папа Іван Павло II підкреслював, що обмеження релігійної свободи та її порушення суперечать гідності людини і його справжнім правам. Порушення релігійної свободи є корінною несправедливістю, бо у цьому випадку заторкується найбільш глибоке в людині, те, що робить її людиною [14].

Спеціально проблемі релігійної свободи було присвячено також послання Івана Павла II до Всесвітнього Дня миру 1988 р. У ньому обґрунтовувався зв'язок між миром на землі і свободою шукати істину, котрою людину нагородив Творець. Релігійна свобода у міркуваннях понтифікат постає необхідною передумовою миру, а репресивні й принизливі законодавства, дискримінації, переслідування на ґрунті релігії – чинниками, що підривають мирне співіснування [4, с.175-184].

За понтифікату Івана Павла II дипломатія Святого Престолу приділяла виняткове значення захисту прав людини. Значну частину свого знаменитого виступу в ООН (1995 р.) Іван Павло II присвятив саме

обстоюванню універсальності прав людини приєднався до Конвенції ООН проти тортур та інших жорстоких і нелюдських форм поводження й покарання, (ще раніше Святий Престол ратифікував Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації) [19, р.181].

Другим принципом папської дипломатії, який був всебічно розвинений Іваном Павлом II, стало відстоювання і, в разі потреби, захист миру й мирного співіснування, заперечення війни як шляху розв'язання міждержавних суперечок. За папи Івана Павла II Святий Престол, який до цього вже ратифікував Договір з нерозповсюдження ядерної зброї, приєднався до Конвенції про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва й передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення (1997) та Конвенції про заборону розробки, виробництва, накопичення і застосування хімічної зброї та про її знищення (1999) та Конвенції про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) зброї та про її знищення, до якої Святий Престол приєднався 2001 р. У зверненні до дипломатичного корпусу у січні 1996 р. Іван Павло II закликав до повної відмови від випробувань ядерної зброї, а коли у вересні було ухвалено Договір про всеосяжну заборону ядерних випробувань, Апостольський Престол був одним з перших, хто підписав його [23, р.139]. Надзвичайно активними були зусилля Святого Престолу і особисто Івана Павла II у мирному розв'язанні аргентино-чилійського прикордонного конфлікту, а також зусилля, спрямовані на встановлення миру в колишній Югославії та запобігання військовому конфліктові в Іраку. (Значно менш вдалими експерти визнали дипломатію Святого Престолу під час кризи у Перській Затоці. Парадоксально, але Святий Престол, який є чи не найбільш послідовним прихильником інститутів міжнародної безпеки, виявився в опозиції до ООН, коли остання діяла практично у спосіб, що його завжди підтримувала папська дипломатія. Щоправда, прогноз Івана Павла II стосовно того, що війна у Затоці не розв'яже проблем регіону, виявився пророчим) [16]. Водночас, папська дипломатія завжди підкреслювала, що Святий Престол не вважає, що війни можна уникнути за будь яких обставин. Очевидно, що перегляд теорії справедливої війни і звернення до тих чи інших форм пацифізму в апостольській Столиці стримувалися також і побоюваннями встановлення гегемонії з боку Радянського Союзу. Не випадково, у остаточній версії Звернення єпископської конференції США 1983 р. доктрина ядерного стримування розглядалася як морально виправдана як перехідний стан до повного і безумовного ядерного роззброєння. Але з падінням комунізму Святий Престол посилює тиск на США та їхніх союзників щодо послідовного скорочення військових витрат і скерування вивільнених ресурсів на боротьбу з голодом і бідністю [13, р.27-28].

Однак, розрізняючи справедливі й несправедливі війни [15, р.323-344], дипломати апостольської Столиці

невтомно, за словами її постійного спостерігача при ООН, нагадували, що застосування сили, можливе за крайніх обставин, має бути обмеженим і жорстко обумовленим необхідністю захисту держави і міжнародного співтовариства. Але при цьому слід завжди пам'ятати, що мирне розв'язання конфлікту майже завжди можливе і для його досягнення не варто шкодувати жодних зусиль [27]. „Війна не завжди є неминучою, - говорив Іван Павло II у своєму зверненні до дипломатичного корпусу 2003 р. – Але це завжди поразка людства. Міжнародне право, чесний діалог, солідарність між державами, благородне застосування дипломатії – все це методи, гідні особи і народів у розв'язанні відмінностей між ними” [6].

Ще один надзвичайно важливий принцип папської дипломатії, що особливо плекав папа Іван Павло II – це курс на розвиток демократії, підтримка інститутів й людей, що сприяють цьому розвиткові й поглибленню діалогу, скерованого на поширення демократії – навіть тоді, коли цей діалог необхідно вести з „важкими режимами”. Постійний спостерігач Святого Престолу при ООН монсеньйор Лео Кашлі вважає прикладами такої місії служіння під час Другої світової війни папського нунція в Угорщині Дж.Вероліно, який врятував 25 тис. євреїв та нунція в Румунії, якому вдалося врятувати ще більше людей; серед більш пізніх прикладів – служіння нунція в Бурунді М.Кортні, який з 2001 і до своєї загибелі у 2003 р. намагався запобігти подальшій ескалації конфлікту в країні [21, р.14].

Понтифікат Івана Павла II став кульмінацією глобальної – „католицької” за визначенням С.Гантингтона – хвилі демократизації. Приблизно три чверті країн, що в період з 1974 до 1989 рр. перейшли до демократії, були католицькими. Причому папські візити ставали критичними точками процесу демократизації: папа навдивовижу точно опинявся у потрібний час у потрібному місці: у Польщі у червні 1979, червні 1983 і червні 1987 рр.; у Бразилії у червні-липні 1980 р., на Філіппінах у лютому 1981 р., в Аргентині у червні 1982 р., у Гватемалі, Нікарагуа, Ель-Сальвадорі й Гаїті у березні 1983 р., в Кореї у травні 1984 р., в Чилі у квітні 1987 р., у Парагваї у травні 1988 р. [1, с.19]. Сам понтифік виявився однією з центральних постатей хвилі демократизації, яка повалила тоталітарні режими Центрально-Східної Європи [3, р.817-42].

У відносинах з „важкими” комуністичними режимами папська дипломатія застосовувала прості, за визначенням дослідника східної політики Ватикану Х.Штеле, принципи: конфронтація у захисті інтересів Церкви, якщо співіснування виявлялося неможливим, і компроміс, якщо таке існування толерувалося і співпраця, якщо партнери йшли на неї [28, р.5]. Але при цьому папа Іван Павло II принципово відрізнявся як від послідовних прихильників Східної політики, так і від жорстких її супротивників. А саме: він ніколи не сприймав як ультимативну даність розділ світу на два блоки [10, р.9].

Четвертий принцип дипломатії Святого Престолу, який Іван Павло II успадкував від своїх попередників, - це беззастережна повага до міжнародного права як підґрунтя справедливого світового устрою, активна участь у міжнародних організаціях та інтенсифікація дипломатичної активності [8, р.87-91]. Святий Престол є членом шести міжнародних організацій, ще у шести він присутній у статусі спостерігача і активний у діяльності регіональних міждержавних інститутів (Рада Європи, ОБСЄ). У 1978 р. постійний представник Святого Престолу був призначений до Організації Американських держав, у 2000 р. – до Ліги Арабських країн, того ж року було укладено договір про співпрацю з Організацією Африканської єдності, спеціальний статус забезпечено папському представникові у Європейському Союзі (відмінний від того, що його має апостольський нунцій у Бельгії [18, р.15]. Зрештою, 1 липня 2004 р. Генеральна Асамблея ООН ухвалила Резолюцію 58/314 „Участь Святого Престолу в роботі Організації Об'єднаних Націй” [25, р.1-3], яка надала останньому право брати участь у загальних дискусіях Генеральної Асамблеї; право робити заяви; право на відповідь; право на оприлюднення й поширення його заяв; право виступати співавтором резолюцій і рішень, де містяться посилання на Святий Престол тощо [5, с.313].

Прикметно, що Святий Престол досить давно обстоював необхідність створення міжнародного інституту, який би спрямовувався на розв'язання суперечок між державами. Папа Бенедикт XV (понтіфікат 1914-1922) закликав до скликання мирної конференції, яка б поклала край I Світовій війні. Деякі з ідей папи були використані Вудро Вілсоном в його пропозиціях зі створення Ліги Націй. Діяльність спадкоємиці Ліги Націй-Організації Об'єднаних Націй – також завжди підтримувалася Святим Престолом [11]. (Однак, було б спрощенням вважати, що статус Святого Престолу в ООН був і є неоскарженим і підтримуваним усіма державами-членами ООН [22, р.8-9].

Водночас, за понтифікату Івана Павла II кардинально розширилася присутність дипломатії Святого Престолу – якщо 1978 р. він мав активні дипломатичні відносини з трохи більш, ніж 80 країнами, то в 2005 р. – з 174. Принципове значення при цьому мало встановлення повних дипломатичних відносин зі США (1984 р.) [12, р. 741-764], відновлення повних дипломатичних відносин з Великобританією (1982 р.), встановлення повних дипломатичних відносин з Ізраїлем (1994 р.) та з країнами колишнього комуністичного блоку. На початку нового понтифікату – папи Бенедикта XVI – на дипломатичній службі Апостольської Столиці перебувало 100 нунцій (51 – італієць, семеро – зі США, шість – з Іспанії, п'ять – Франції, по три – зі Швейцарії та Філіппін, по два – з Німеччини, Великобританії та Лівану та по одному – з Південної Кореї, Хорватії, Ірландії, Литви, Португалії, Словенії, Тайваню, Уганди й В'єтнаму [20].

Нарешті, п'ятий принцип, на необхідності присутності якого у дипломатії Святого Престолу наполягав Іван Павло II, полягає у відсутності в дипломатичній практиці й акціях на міжнародній арені політичних, військових та економічних інтересів. Дотримання цього принципу дало змогу Іванові Павлу II стати посередником не лише, скажімо, у розв'язанні аргентино-чилійського прикордонного конфлікту кінця 1970-х рр., але й по-справжньому глобальним посередником у відносинах між Сходом і Заходом, між багатою Північчю і бідним Півднем.

В одному зі своїх останніх звернень до дипломатичного корпусу, акредитованого при Святому Престолі, сам Іван Павло II редукував принципи власної дипломатії до відповіді на чотири головних виклики, що, на його думку, сучасність кидає людству: життя, їжа, мир і свобода [26]. Очевидно, що ці напрямні лишаються актуальними і для дипломатії його наступника – Бенедикта XVI [7].

Такі загалом принципи дипломатії Ватикану, яких дотримувався папа Іван Павло II.

Джерела та література:

1. Гантингтон С. Релігія і третя хвиля // Релігійна свобода і права людини. У 2-х томах. Т.2. Львів: „Свічадо”, 2000; 2. Послання Святішого, Отця Івана Павла II з нагоди Всесвітнього Дня Миру 1 січня 1979 р. // Від слів про мир – до переконання у мирі. Послання Святіших Отців з нагоди Всесвітнього Дня Миру 1968-2009. Львів: „Друкарські куншти”, 2008; 3. Про роль Церкви і особисто Івана Павла II у поваленні комунізму див. серед іншого: Eberts M. W. The Roman Catholic Church and democracy in Poland // Europe-Asia Studies, 1998. – Vol. 50. – P.817–42; 4. Релігійна свобода – умова миру. Послання Святішого Отця Івана Павла II з нагоди Всесвітнього Дня Миру 1 січня 1988 року // Від слів про мир – до переконання у мирі. Послання Святіших Отців з нагоди Всесвітнього Дня Миру 1968-2009. - Львів: „Друкарські куншти”, 2008. – С.175-184; 5. Толстых В.Л. Курс международного права. Учебник. М.: Волтерс Клувер, 2009; 6. Address of his Holiness Pope John Paul II to the Diplomatic Corps. – Режим доступу: http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/2003/january/documents/hf_jp-ii_spe_20030113_diplomaticcorps_en.html; 7. Address of His Holiness Pope Benedict XVI to the Members of the Diplomatic Corps. – Режим доступу: http://www.vatican.va/holy_father/benedict_xvi/speeches/2009/january/documents/hf_ben-xvi_spe_20090108_diplomatic-corps_en.html; 8. Angelo Cardinal Sodano. Addressing the Future. The Holy See's Presence in International Affairs // Seton Hall Journal of Diplomacy and International Relations. Winter/Spring 2001. – P.87-91; 9. Bernstein Carl and Politi Marco. His Holiness: John Paul II and the Hidden History of Our Time. New York: Doubleday, 1996; 10. Caracciolo Lucio. The Geopolitics of John Paul II // Evropa, 2005. – Issue 2 (15). – P.9; 11. Edward J. Gratsch. The Holy See and the United Nations: 1945–1995. New York: Vantage Press, 1997; Carl J. Mauricci, ed., Serving the Human Family:

The Holy See at the Major UN Conferences. New York: Path to Peace Foundation, 1997; **12.** Essig Andrew M., Moore Jennifer L. U.S.–Holy See Diplomacy: The Establishment of Formal Relations, 1984 // The Catholic Historical Review. Volume 95. Number 4. – October 2009. – P.741-764; **13.** Evans Ernest. The Vatican's Foreign Policy After the Collapse of Soviet Communism // World Affairs, 1992. – Vol. 155. – Issue 1. – P.27-28; **14.** Gerard Bradley. Pope John Paul II and religious liberty // Ave Maria Law Review. – Fall 2007; **15.** Holmes Robert L. St. Augustine and the Just War Theory // Matthews, G. B. (ed.) The Augustinian Tradition, Berkeley: University of California Press, 1999. – P. 323–344; **16.** John Paul II for Peace in the Middle East/War in the Gulf: Gleaning Through the Pages of L'Osservatore Romano. Vatican City: Libreria Editrice Vaticana, 1991; **17.** Kramer von Reisswitz C. Rome's Kissinger // Inside the Vatican, 1998. – Vol. 7. – P. 48–49; **18.** Lajolo Cardinal Giovanni, President of the Pontifical Commission and the Governorship of Vatican City State. Lecture on Papal Diplomacy // Thomas Aquinas College Quarterly Newsletter. Santa Paula, California. Winter 2009; **19.** Lerner Nathan. The UN Convention on Elimination of All Forms of Racial Discrimination Sijthoff and Noordhoff International Publishers, the Netherlands, 1980; **20.** Magister Sandro. Mission Impossible: Eject the Holy See from the United Nations // The Economist, 21 July 2007; **21.** Msgr. Leo Cushley. A Light to the Nations: Vatican Diplomacy and Global Politics .St. Paul, MN: University of St. Thomas Center for Catholic Studies, 2007; **22.** Msgr. Leo Cushley. A Light to the Nations: Vatican Diplomacy and Global Politics .St. Paul, MN: University of St. Thomas Center for Catholic Studies, 2007; **23.** New Catholic Encyclopedia: Jubilee Volume. Washington, DC: the Catholic University of America; **24.** Papal Diplomacy Is Service to Humanity // L'Osservatore Romano, 25 November 1998; **25.** „Participation of the Holy See in the work of the United

Nations”. Resolution 58/314 adopted by the General Assembly. A/RES/58/314. Fifty-eighth session. Agenda item 59. United Nations General Assembly, New York, 16 July 2004; **26.** Pope John Paul II. Diplomacy Defends Human Person As Image of God // L'Osservatore Romano. – 13 June 2001; **27.** Statement by H.E. Archbishop Celestino Migliore, Apostolic Nuncio, Permanent Observer of the Holy See to the United Nations 59th session of the General Assembly Before the ninety-sixth plenary meeting of the General Assembly: Declaration by the United Nations of 8 and 9 May as days of remembrance and reconciliation: commemoration of the sixtieth anniversary of the end of the Second World War // United Nations General Assembly Security Council. Fifty-ninth session. New York, 9 May 2005; **28.** Stehle H. Eastern Politics of the Vatican 1917–1979. Athens: Ohio University Press, 1981; **29.** Weigel George. Witness to hope: the biography of Pope John Paul II. Harper Collins Publishers, 2001.

Victoria Vossina

The principles of Holy See diplomacy (under the pontificate John Paul II)

Pope John II during his pontificate significantly improved the influence of Holy See diplomacy on global politics and international relations. The article analyses the principles of Holy See diplomacy developed under the pontificate of John Paul II. According to these principles the Pope diplomacy has to be homocentric and put person's dignity and rights on all stages of his development into the centre of social, economical and political life. So, to conclude, the article in details considers five basic principles which John Paul II insisted on to be in the diplomacy of Holy See.

Key words: Holy See diplomacy, global politics, international relations, religious independence, protection of peace, fair and unfair wars, democracy, international law, dignity and human rights, diplomatic instruments.

УДК: 327 (4/9)

© Андрій Гев'юк
(м. Чернівці)

РОСІЯ, ЄС ТА США ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА КУЛЬТУРНО-ДУХОВНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ

У статті аналізується діяльність наявних та потенційно можливих зовнішніх державних об'єктів, що створюють небезпеку життєво важливим суспільним інтересам України. Основними реальними та потенційними загрозами національній культурно-духовній безпеці України та стабільності в суспільстві є спроби втручання у внутрішні справи України з боку інших країн. Виявлення зовнішніх впливів та загроз в значній мірі залежить від висвітлення форм та методів діяльності в духовно-культурному середовищі зовнішніх об'єктів.

Ключові слова: зовнішній чинник впливу, духовно-культурна національна безпека.

В останні роки досить актуальними стають теорії цивілізаційних та геокультурно-духовних впливів різних систем одна на одну. Суть їх зводиться до того, що політично та економічно сильніші системи

(держави) намагаються нав'язати свої культурно-духовні цінності й відповідний спосіб життя слабкішим, тобто мова по суті йде про державну культурну гегемонію. Кожна держава так чи інакше до певної міри маніпулює свідомістю своїх громадян, але коли вона це здійснює стосовно чужих громадян - то це можна назвати інформаційно-політичною та духовно-культурною агресією. Прагнення держав до домінування породжують природний спротив суб'єктів даного впливу приводячи до розгортання нового типу війн – цивілізаційного. У даній боротьбі в основному відбувається конкуренція за базові цивілізаційні фактори - мову, релігію, мас-медіа, культурні стереотипи поведінки мас, наукову та освітню інфраструктуру. Для культурно-духовної експансії притаманним є підключення до вищезазначених процесів потужних ринково-економічних механізмів.